

Вербицький Олексій Володимирович, аспірант навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України

Помаза-Пономаренко Аліна Леонідівна, провідний науковий співробітник навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр.

тел. (057) 704 14 31

Соціальна напруженість і децентралізація як об'єкти наукового дослідження та державного управління

«Усі люди спочатку рівні, але кожен керується власними потребами й інтересами. Єдиний спосіб уникнути цього – укласти суспільний договір» (Т. Гоббс) [4]

Сьогодні дослідження соціальної напруженості та розробка механізмів її державного управління є актуальними та необхідними як на вітчизняних теренах, так і за кордоном. Їх значимість обумовлена тим, що вона характеризує внутрішній стан і взаємовідносини індивідуумів, соціальних груп, населення, а, головне, специфіку його ставлення до діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, особливо в періоди трансформаційних змін суспільства та системи державного управління, які активно відбуваються в Україні.

Беручи до уваги, що термін «соціальна напруженість» інтерпретується в соціальних, політичних і гуманітарних науках по-різному, зазначимо, він має бути предметом міждисциплінарного аналізу. Погоджуємося із С. Белаєм та ін. [1, с. 304], що це дозволяє забезпечити така галузь науки, як державне управління, зокрема, застосування її положень і принципів є необхідним у розкритті змісту цього поняття з позиції гарантування та підтримки системи безпеки – для держави, для суспільства та з його боку.

У різні періоди часу становлення наукової думки щодо особливостей прояву соціальної напруженості, її стримання тощо досліджувалися в контексті таких явищ і процесів:

- соціальної дезінтеграції або відсутності солідарності взаємодіючих індивідуумів і груп;
- девіації (відносини стабільного суспільства);
- аномії (відносини нестабільного суспільства);
- втрати соціальної ідентичності;
- депривації і фрустрації основних суспільних потреб;

– міжнаціональних конфліктів тощо.

Таке узагальнююче твердження нами висловлено на підставі аналізу наукових праць Платона, Т. Гоббса, Е. Дюркгейма, К. Маркса, Р. Мертона, Т. Парсона та інших [4]. Їх ключовою тезою є те, що процес наростання соціальної аномії безпосередньо пов'язаний з підвищенням рівня соціальної напруженості, а в сукупності два цих процеси зумовлюють порушення стабільності соціальної структури суспільства та безпеки держави в цілому. Власне, відторгнення індивідами цілей та пріоритетів суспільного та загальнодержавного розвитку, а також засобів їх досягнення в напрямку заміни на нові спричиняють різке зростання соціальної напруженості, що може набувати вигляду міграції в інші регіони та держави, мітингів, страйків, переворотів, революцій, кризового й надзвичайного стану тощо.

Конфлікти соціальних інтересів виникають не тільки через дію економічних факторів, а й через прагнення до перерозподілу влади, тобто суспільно-політичні чинники. Учені Р. Дарендорф, Т. Парсон та ін. [там само] слушно зауважують, що конфлікт не виступає в ролі гаранта політичної волі, проте гострота й оперативність його врегулювання з боку держави вимагає високого ступеня відкритості соціальної структури та суспільної легітимації її дій (тобто суспільного визнання). Таким чином, у соціально-економічних системах держави та її регіонів відбуваються синергетичні зміни двох типів:

- по-перше – постійні внутрішньосистемні;
- по-друге – постійні зовнішньосистемні.

Варто підтримати думку А. Волинчук і С. Соловченков [2], що дослідження соціальної напруженості слід здійснювати в контексті аналізу аспектів соціальної безпеки. Прийнявши за основу дефінітивне визначення соціальної напруженості цих учених і враховуючи вимоги часу, можемо внести в нього деяке авторське уточнення: вона вказує на певний стан окремих груп населення, їх незадоволеність щодо подій соціально-економічного розвитку, що становить стимул для держави і регіону до вчасного агрегування причин і прогнозування наслідків соціальної напруженості, яке можуть забезпечити ретранслюючі процеси децентралізації та демократизації [3]. Ці процеси покликані зменшити наростання соціального конфлікту шляхом формування рівноправних відносин – суб'єктно-суб'єктних, а не суб'єктно-об'єктних. Про останній вид відносин слід говорити, насамперед, у випадку неможливості здійснення дерегуляції, необхідності застосування засобів примусу та переконання, адже використання фінансового інструментарію не дозволяє стабілізувати ситуацію в регіоні або окремо взятій його території. Власне, соціальна напруженість як об'єкт наукового дослідження, теоретичного та практичного значення для галузі науки державне управління має розглядатися таким чином: це особливий стан суспільного життя, що вказує на рівень конфліктності в окремо взятій соціально-економічній системі (як

складного конструкту), що формують умови об'єктивної реальності та зумовлює підвищення або втрату довіри до влади. Механізми державного регулювання покликані протидіяти кризовим явищам соціально-економічного характеру шляхом такого: 1) забезпечення сталого розвитку територій; поліпшення рівня та якості життя населення; 2) реалізації заходів соціального забезпечення населення; 3) унеможливлення та нейтралізації надзвичайних ситуацій соціального характеру.

Недоліком державних механізмів щодо оцінювання поточного стану соціального розвитку в Україні є відсутність інтегрального рейтингового показника рівня загроз соціально-економічного характеру в регіоні та на окремо взятій його території з метою унеможливлення виявів соціальної напруженості. Великий масив статистичних даних не дозволяє наглядно оцінити реальний стан справ у регіоні й окремо взятій його території, а також забезпечити порівняльне рейтингове оцінювання. Крім того, відзначимо, що обробку такого масиву інформації з початку здійснюють місцеві органи влади загальної та спеціальної компетенції. Проте прогнозування тенденцій вияву соціальної напруженості та загроз соціально-економічного характеру в регіоні є фрагментарним.

Отже, вважаємо, що перспективними напрямками наукових досліджень є, насамперед, такі:

- обґрунтування заходів і засобів із протидії виявам кризових явищ соціально-економічного характеру у вигляді соціальної напруженості;
- аналіз показників соціально-економічного розвитку регіонів і їх територій, а, відтак, і порядку проведення моніторингу цього розвитку.

Список використаних джерел

1. Бєлай С. В. Теоретико-методологічні засади ідентифікації кризових явищ соціального характеру [Електронний ресурс] / С. В. Бєлай // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 2. – С. 34–42.
2. Волыничук А.Б. Социальная напряженность и протестная активность в контексте анализа социальной безопасности / А.Б. Волыничук, С.А. Соловченков // Территория ед. возможностей. Вестник Владивостокского государственного университета экономики и сервиса. 2013, № 1 (19). – С. 25–36.
3. Помаза-Пономаренко А. Л. Соціальний розвиток і безпека регіонів: ед. вно управлінські аспекти : монографія / А. Л. Помаза-Пономаренко. – Х. : НУЦЗУ, 2017. – 270 с.
4. Філософія : навч. посіб. / Л. В. Губерський [и ед.] ; ед.. І. Ф. Надольний. – Вид. 7-ме, стереотип. – К. : Вікар, 2008. – 534 с.